

ABSTRACT
**Marie Guimar de Pina: Religion and Politics in
the King Narai Regime**

Plubplung Kongchana

Marie Guimar de Pina was a Japanese - Portuguese who lived in Siam in the middle of 17th century. She resided with her family in the Portuguese section of Ayutthaya City an international port during those times. The stories of *Marie Guimar* are well known among those who are interested in the history of Siamese cuisine. She is known widely as a cook who could offer delicious dishes, be it savouries or desserts.

In the following article, the author will present a study of Marie Guimar in a different context: her role in helping propagandize Christianity, her contribution with her husband, Constantine Phaulcon, who was then a nobleman serving the Court of the Siamese Royal Authority during the regime of King Narai (1656 - 1688). For political purposes, Phaulcon was employing Christianity to gain support from the Catholic priests that in turn would allow him to attain support from the King Louis XIV of France in order to protect himself and get rid of his political enemies. Likewise, his enemies were making use of Buddhism and Islam to destroy his power. The power struggle between Phaulcon and his political rivals was so intense that it broke out into open conflict which ended with the triumph of the rivals, and Phaulcon was then killed. As the wife of Phaulcon, Marie Guimar's status was affected negatively. She was relieved

of her status as a wife of nobility and turned to be a slave cooking for the Court.

The purpose of this article is to present an event during the end of the King Narai Regime which is one of the important periods in the history of Thailand. During this time, religion was used as a means to destroy one's enemy and had very negative affect to many persons concerned, like Marie Guimar.

This article is a historical analysis based mainly on primary sources such as: Royal chronicles of Ayutthaya in Thai language and other chronicle assemblages; records of foreigners – the records of the contemporary Catholic priests are crucial resources as well.

Keywords : Marei Guimar de Pina, Religion and Politics

มารี กีมาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยาม
ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

พลับพลึง คงชนะ¹

ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 อยุธยาซึ่งเป็นอาณาจักรของชาวสยามได้เข้าไปอยู่ในวงจรการค้านานาชาติในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ อยุธยา ซึ่งนอกจากจะเป็นเมืองหลวงแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคนี้ในยุคนั้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวต่างชาติทั้งชาวเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่นและคนในหมู่เกาะชวา สุมาตรา และชาวยุโรปได้แก่ โปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษและฝรั่งเศสเดินทางเข้ามาติดต่อกับค้าขาย แต่เนื่องจากการเดินเรือในสมัยก่อนต้องพึ่งทั้งกระแสน้ำและแรงลม เรือเดินทะเลจึงต้องพักอยู่ตามเมืองท่าต่าง ๆ รวมทั้งหาเสบียงอาหาร น้ำจืดและซ่อมแซมเรือ ทำให้ชาวเรือต้องหยุดพักเป็นเวลานาน จึงเป็นเหตุให้มีชาวต่างชาติตั้งถิ่นฐานอยู่ตามเมืองท่าต่าง ๆ เช่น ที่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีชาวต่างชาติต่างภาษาดั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันกว่า 43 ชาติ ดังปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุรายวัน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ของบาทหลวงเดอ ชัวซีย์² ในจำนวนชาวต่างชาติเหล่านี้ มี มารี ก็มาร์ เด ปินา (Marie pina de guimar**) ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาด้วยผู้หนึ่ง

สำหรับผู้สนใจเรื่องประวัติอาหารของชาวสยาม มักรู้จักมารี ก็มาร์ ในนาม “ท้าวทองกิมม่า” ว่าเป็นผู้มีฝีมือในการทำอาหารหวานรสชาติเป็นเลิศ แต่ในบทความนี้จะศึกษาเรื่องราวของเธอในบริบทอื่น กล่าวคือการที่มารี ก็มาร์ได้สนับสนุนการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ (ค.ศ. 1656 - 1658) นั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลและผลกระทบต่องานชีวิตของเธอจากการเป็นภรรยาขุนนางสยามชั้นผู้ใหญ่ระดับสมุหนายก ซึ่งเป็นขุนนางที่บังคับบัญชาข้าราชการพลเรือน ทั้งหมดได้กลายลงเป็นทาส ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เช่น สามีของเธอจนทำให้เกิดเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหารขึ้นในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

บทความนี้ได้นำเสนอเรื่องราวที่สัมพันธ์กันระหว่างมารี ก็มาร์ กับศาสนาซึ่งหมายถึงศาสนาบางศาสนาในสยาม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

² เดอชัวซีย์. จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางสู่ประเทศสยามใน ค.ศ. 1685 และ 1686 ฉบับสมบูรณ์ สันต์ ท.โกมลบุตร แปล หน้า 367. ไม่ทราบว่าเดอชัวซีย์ใช้เกณฑ์ใดในการจำแนกชาวต่างชาติต่างภาษานี้

** ในบทความต่อไปนี้จะเรียกว่า มารี ก็มาร์

³ ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. “ท้าวทองกิมม่าต้นตำรับทองหยิบ ฝอยทอง สังขยา ฯลฯ”, ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 13 ฉบับ 8 มิ.ย. 2535. หน้า 77 – 83.

เมืองในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนดังนี้ คือ ตอนที่ 1 บรรยายถึงครอบครัวของมารี ก็มาร์และการแต่งงานกับ คอนสแตนติน ฟอลคอน*** เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับชีวิตของมารี ก็มาร์ ตอนที่ 2 อธิบายกิจกรรมสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่กรุงศรีอยุธยา โดยมารี ก็มาร์กับฟอลคอน เพื่อความเข้าใจเรื่องการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่อยุธยา ตอนที่ 3 วิเคราะห์กลุ่มขุนนางสยามที่ใช้พลังทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งที่ดูเหมือนว่ามีสาเหตุมาจากศาสนานั้น แท้ที่จริงก็เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ตอนที่ 4 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของมารี ก็มาร์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์กับต้นรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา

1. ครอบครัวมารี ก็มาร์และการแต่งงานกับคอนสแตนติน ฟอลคอน

มารี ก็มาร์ เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทบุคคล ที่สะท้อนความเป็นนานาชาติของกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากเธอมีเชื้อสายญี่ปุ่น โปรตุเกสและบังคลา ทั้งทางฝ่ายมารดาและบิดา การที่มารี ก็มาร์ ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อยุธยาได้อย่างไรนั้น ไม่มีหลักฐานระบุไว้อย่างแน่ชัด นอกจากตำนานของ

*** ในบทความต่อไปนี้จะเรียกว่า ฟอลคอน

ตระกูล' ที่เล่าต่อกันมาว่า อิกเนซ มาร์แตงซ์ (Igneaz Martingz) ซึ่งเป็นย่าของเธอนั้น เป็นลูกครึ่งญี่ปุ่นโปรตุเกส ที่ถูกเนรเทศออกจากญี่ปุ่นพร้อมกับชาวญี่ปุ่นผู้อื่นที่นับถือคริสต์ศาสนาตามนโยบายรัฐบาลญี่ปุ่นในยุคนั้น ชาวญี่ปุ่นกลุ่มนี้ได้ล่องเรือมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองท่าทางตอนกลางของเวียดนาม ปัจจุบันมีชื่อว่าเมืองฮอยอัน ที่เมืองนี้ย่าของมารี กีมาร์ได้แต่งงานกับชายหนุ่มญี่ปุ่นที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นี่ แต่ภายหลังครอบครัวของย่ามารี กีมาร์จึงได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านโปรตุเกสที่กรุงศรีอยุธยา⁴

ตำนานตระกูลของมารี กีมาร์ ไม่ได้กล่าวว่าลูกชายของอิกเนซ มาร์แตง ซึ่งเป็นบิดาของมารี กีมาร์ เกิดที่ไหน ตำนานบอกแต่เพียงว่าเขาได้แต่งงานกับสตรีชาวญี่ปุ่นชื่ออุสุลา ยามาเดะ (Ursula Yamada) ซึ่งเป็นมารดาของมารี กีมาร์ ถ้าอธิบายเรื่องราวในตอนนั้นก็คือ ครอบครัวฝ่ายบิดาของมารี กีมาร์พักอยู่ที่หมู่บ้านโปรตุเกส ซึ่งตั้งอยู่บริเวณนอกเกาะเมืองทางตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงกันข้ามกับหมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยู่ทางฝั่งตะวันออก ชาวญี่ปุ่นที่นับถือคริสต์ศาสนา

⁴ เดอแบลส. บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอแบลสเกี่ยวกับมรดกกรรมของก้องสดังชีฟอลคอน. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. หน้า 67 - 73. และ Hutchison E.W. *Adventures in Siam in the Seventeenth Century Appendix VII*

⁵ พลับพลึง คงชนะ. "หมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยุธยา", ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา. ฉบับเดือนเมษายน 2536 หน้า 50 - 63.

จากหมู่บ้านญี่ปุ่นคงข้ามแม่น้ำมาเข้าโบสถ์ที่หมู่บ้านโปรตุเกส โดยเฉพาะในวันอาทิตย์ จึงทำให้ครอบครัวทั้งสองรู้จักกันจนกลายเป็นทองแผ่นเดียว

ความมกยอกย้อนของประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดปัญหาในการอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับบิดาของมารี กีมาร์ เพราะมีข้อมูลบอกว่าบิดาของเธอชื่อ ฟานิก (Fanic) เป็นลูกครึ่งโปรตุเกสกับบังคลา ซึ่งปัจจุบันเป็นเชื้อชาติของคนกลุ่มใหญ่ในประเทศบังคลาเทศแต่ได้มีผู้ให้ความเห็นว่าฟานิก อาจเป็นบิดาเลี้ยงของมารี กีมาร์⁶ อย่างไรก็ตามบทความนี้มิได้มีความประสงค์จะพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับบิดาของมารี กีมาร์ แต่ต้องการสรุปว่ามารี กีมาร์ เป็นชาวต่างชาติที่เกิดและเติบโตที่กรุงศรีอยุธยาท่ามกลางประชาคมโปรตุเกสและญี่ปุ่นที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ครอบครัวของมารี กีมาร์เป็นคาทอลิกที่เคร่งครัด ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าบิดาของเธอไม่ยอมยกมารี กีมาร์ให้แต่งงานกับฟอลคอน แม้ว่าเขาจะเป็นขุนนางหนุ่มที่มีอนาคตรุ่งโรจน์

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องราวของมารี กีมาร์ ควรอธิบายถึงบุคคลที่แต่งงานกับเธอ คือ ฟอลคอน ซึ่งเป็นชาวกรีก แต่มีชื่อภาษาอังกฤษว่า คอนสแตนติน ฟอลคอน (Constantine Phaulkon) เนื่องจากเขาเคยเป็นเด็กรับใช้ในเรืออังกฤษ ที่เดินทางไปมาค้าขายในยุโรปและเอเชียจนถึงหมู่

⁶ ปรามินทร์ เครือทอง. "ท้าวทองกีบม้าได้สูตรขนมไทย ทองหยิบ ฝอยทองจากโปรตุเกสหรือญี่ปุ่น", ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 24 ฉบับที่ 6 เมษายน 46 หน้า 62.

เกาะในดินแดนที่เป็นประเทศอินโดเนเซียในปัจจุบัน ฟอลคอนได้พัฒนาตนเองจนเป็นเจ้าของกิจการเดินเรือขายฝัสดำขายระหว่างหมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย⁷ จนกระทั่งในที่สุดจึงได้เข้ารับราชการในราชสำนักสยาม เรื่องราวเกี่ยวกับสาเหตุที่ฟอลคอนเข้ารับราชการมีบันทึกไว้แตกต่างกัน⁸ แต่สรุปได้ว่าฟอลคอนได้เข้ารับราชการในกรมโกษาธิบดี (กรมพระคลัง) ที่ขณะนั้นมีออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) เป็นเสนาบดีว่าการ

หลักฐานเกี่ยวกับเวลาที่ฟอลคอนเข้ารับราชการไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ถ้าใช้การปรากฏตัวของเขาเป็นครั้งแรก เมื่อ ค.ศ. 1674 เป็นเกณฑ์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า เขาต้องเข้ารับราชการอย่างน้อยในช่วงเวลานี้ เนื่องจากในปีดังกล่าวเขาเป็นผู้ไปรายงานให้บาทหลวงฝรั่งเศสทราบว่าพระราชสาส์น

⁷ เดอแบส, ล.ด. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. หน้า 36. ดูเรื่องราวและหลักฐานเกี่ยวกับฟอลคอน ใน Sioris, George A. *Phaulkon*. 142 pp.

⁸ เช่น ฟอลคอน มีโอกาสรู้จักออกญาโกษาธิบดี (เหล็ก) หรือพระคลังซึ่งเป็นเจ้ากรมโกษาธิบดี ออกญาผู้นี้พิจารณาว่าฟอลคอนเป็นผู้มีความชำนาญในการค้าขายทางทะเล จึงรับตัวไว้ใช้ในงานราชการสังกัดกรมพระคลังสินค้า เดอแบส ล.ด. หน้า 40 – 41. แต่ในบันทึกของบาทหลวงดาซาร์ต กล่าวว่า ฟอลคอนพบทูตไทย ที่เรือลมที่ฝั่งมะละบาร์ (ทางด้านตะวันตกของอินเดีย) จึงสนับสนุนให้ฟอลคอนเข้ารับราชการ ดาซาร์ต. *จดหมายเหตุรายวันการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงดาซาร์ต*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล แต่หลักฐานฝ่ายไทยกล่าวว่าฟอลคอนได้เข้ารับราชการเนื่องจากทำความดีความชอบที่สามารถนำกำปั่นใหญ่ลงจากอู่ได้สำเร็จ ดูใน *พระราชพงศาวดารพระราชหัตถเลขา*. หน้า 461 – 462.

พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่บิชอปแห่งเบรียต (Bishop of Beryte)⁹ นำขึ้นทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนารายณ์นั้น ทรงได้รับด้วยความพอพระทัย¹⁰ แต่ถึงกระนั้นหลักฐานนี้ไม่อาจบอกได้ว่าเขาเป็นขุนนางระดับใด แต่เมื่อตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ พบว่าฟอลคอนมีบรรดาศักดิ์เป็นนอกหลวง แต่สาเหตุที่เขาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์นั้นได้กล่าวไว้ต่าง ๆ กันดังนี้คือ การที่ฟอลคอนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางระดับนอกหลวงเนื่องจากอาสาตั้งเสาพระเมรุกลางเมืองในงานถวายพระเพลิงพระศพพระราชินีได้สำเร็จ" แต่หลักฐานที่น่าเชื่อถือกว่าคือนันทิกของบาทหลวงเดอแบสที่บันทึกไว้ว่าเขามีความสามารถในด้านการค้าและนำราชทูตสยามกลับจากการเดินทางไปได้ติดต่อค้าขายกับบิหร่านได้สำเร็จประกอบกับความเฉลียวฉลาดและมีกริยามารยาทดีจึงทำให้เขาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และทินนามเป็นนอกหลวงสูงส่งครม มีหน้าที่ควบคุมการต่อกำปั่นหลวงและจัดส่งสินค้าหลวงไปขายยังเมืองต่าง ๆ"¹²

⁹ ชื่อ ลัมเบิร์ต เดอ ลามอต (Lampert de La Mothe) ชาวฝรั่งเศสเดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาพร้อมกับคณะ เมื่อค.ศ. 1662 ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์บาทหลวงคณะนี้สังกัดคณะการต่างประเทศ (Missions de Etrangeisres) ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับบาทหลวงโปรตุเกสที่สังกัดคณะเยซุอิต สังฆราชผู้นี้ได้อัญเชิญพระราชสาส์นพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทูลเกล้าถวายสมเด็จพระนารายณ์เมื่อ ค.ศ. 1673

¹⁰ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 32 เล่มที่ 18 หน้า 210.

¹¹ ขจร สุขพานิช. ออกญาวิไชยเณร. หน้า 36.

¹² เดอ แบส. ล.ด. หน้า 43 – 45.

ในระยะแรกที่เข้ามาอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา ฟอลคอนพักอยู่ที่หมู่บ้านอังกฤษแต่เนื่องจากเขามีเรื่องขัดแย้งกับบริษัทอังกฤษ จึงได้ย้ายมาพักที่หมู่บ้านญี่ปุ่นซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน อาจด้วยเหตุนี้จึงทำให้ฟอลคอนมีโอกาสรู้จักกับมารี กีมาร์ ถึงขั้นดำเนินการขอเพื่อแต่งงาน

เมื่อพิจารณาคณะลักษณะของฟอลคอนที่เป็นคนรูปร่างงามและมีศถาบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางสยามชั้นผู้ใหญ่ คงทำให้ฟอลคอนขอแต่งงานกับมารี กีมาร์ได้ไม่ยากนัก แต่ทว่าเนื่องจากครอบครัวของมารี กีมาร์นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกอย่างเคร่งครัด จึงไม่ยอมให้เธอแต่งงานกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ฟอลคอนจึงต้องเปลี่ยนศาสนาจากลัทธิโปรเตสแตนต์เป็นนิกายโรมันคาทอลิกเพื่อที่จะได้แต่งงานกับเธอ

การเปลี่ยนศาสนาของฟอลคอนยังมีเหตุผลนอกเหนือจากนี้ แต่สาระสำคัญในตอนนี้เกี่ยวข้องกับมารี กีมาร์ ก็คือการเปลี่ยนมานับถือนิกายโรมันคาทอลิกทำให้ฟอลคอนได้แต่งงานกับเธอในปี 1682 ในครั้งนั้นผู้ทำพิธีแต่งงานได้แก่บาทหลวงชาวโปรตุเกสชื่อ อันโตนิโอ โทมัส (Antonio Tomas) ซึ่งรู้จักกับฟอลคอนและสนิทสนมกับครอบครัวของมารี กีมาร์¹³ การแต่งงานของบุคคลทั้งสองนั้น สมเด็จพระนารายณ์ทรงร่วมแสดงความยินดีและมีขุนนางผู้ใหญ่มาร่วมงานพร้อมทั้งมอบของขวัญให้แก่คู่สมรสเป็น

¹³ ค. หน้า 69 – 73.

จำนวนมาก” มารี ก็มารีเมื่อแต่งงานแล้วคงย้ายไปอยู่ที่บ้านของฟอลคอลที่
สมเด็จพระนารายณ์พระราชทานให้¹⁴ที่ตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองทางด้านใต้
ของกรุงศรีอยุธยา

ฟอลคอนได้ยกย่องให้มารี ก็มารีเป็นเอกภรรยา ทำให้เธอได้แสดง
ความสามารถเช่น การต้อนรับคณะราชทูตเดอโซมงต์แห่งฝรั่งเศสที่เดินทาง
มาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามเมื่อ ค.ศ. 1685 ดังปรากฏอยู่ในบันทึกของ
บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ที่ว่า ฟอลคอนได้จัดอาหารรับรองอย่างอุดมสมบูรณ์ มี
กับข้าวญี่ปุ่นและโปรตุเกส สุราจากสเปน อิหร่านและฝรั่งเศส พร้อมทั้งเบียร์
จากอังกฤษ เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารเช่น จาม ชาม ล้วนแต่ทำด้วย
ทองคำลงยา ส่วนเรือนพักรับรองดูภูมิฐาน เครื่องเรือนใหม่เลี่ยม ซึ่งคิดไม่ถึง
ว่าจะพบในประเทศที่ราษฎรเดินด้วยเท้าเปล่า¹⁵

มารี ก็มารีจึงเป็นภรรยาที่สนับสนุนหน้าตาของสามีได้อย่างดีทั้งใน
ประชาคมชาวยุโรปและสนับสนุนงานราชการในฐานะภรรยาขุนนางชั้นผู้
ใหญ่ เพราะต่อมาฟอลคอลลได้เลื่อนตำแหน่งเป็นออกพระฤทธิกำแหงภักดีผู้
ช่วยออกญาโกษาธิบดี จนกระทั่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์และราช
ทินนามเป็นออกญาวิไชยเณร สมุหนายก ซึ่งเป็นตำแหน่งบังคับบัญชา

¹⁴ เดอ แบส. ล.ด. หน้า 77.

¹⁵ พระราชพงศาวดาร พระราชหัตถเลขา หน้า 462.

¹⁶ เดอ ชัวซีย์. ล.ด. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล หน้า 150 – 151.

ข้าราชการฝ่ายพลเรือนทั้งหมด มารี ก็มาร์จึงกลายเป็นภรรยาขุนนางที่มีอำนาจคนหนึ่งในราชสำนักสยาม

2. การสนับสนุนการเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่กรุงศรีอยุธยา โดยมารี ก็มาร์กับพอลคอน

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในดินแดนสยามเริ่มต้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 พร้อม ๆ กับที่โปรตุเกสเดินทางเข้ามาในน่านน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยึดเมืองมะละกาได้ในปี 1511 ภายหลังจากนั้นจึงมีบาทหลวงโปรตุเกสเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ในปี 1555 เพื่อหาเส้นทางเผยแพร่คริสต์ศาสนา กรุงศรีอยุธยาจึงมีบาทหลวงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกสทยอยกันเดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาอย่างต่อเนื่องจนถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์¹⁷ แต่บาทหลวงที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ส่วนใหญ่เป็นบาทหลวงฝรั่งเศสที่ได้รับการสนับสนุนจากสันตะปาปาและพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ให้เดินทางออกมาเผยแผ่ศาสนาในดินแดนโพ้นทะเล บาทหลวงเหล่านี้ได้รับอนุญาตจากกษัตริย์สยามให้ทำการเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้เช่นเดียวกับบาทหลวงชาวโปรตุเกสที่เข้ามาก่อนหน้านี้ ประกอบกับการที่ชาวอยุธยาให้การต้อนรับอย่างมีไมตรีจิตจึงทำให้บาทหลวงฝรั่งเศสมีความคิดว่าเมืองไทยมีความเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์กลางในการ

¹⁷ ขจร สุขพานิช. "เอกสารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์" *สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับพิเศษ* หน้า 10 (อ้างจาก *Histoire de la Missions de Siam, Paris, 1920*)

เผยแผ่ศาสนาในดินแดนตะวันออกไกล¹⁸ และถ้าสามารถโน้มน้าวให้สมเด็จพระนารายณ์เข้ารีตเพื่อเปลี่ยนศาสนา ก็จะทำให้ราษฎรเปลี่ยนศาสนาโดยเสด็จและในที่สุดสยามก็จะกลายเป็นประเทศทางตะวันออกที่นับถือคริสต์ศาสนา¹⁹ ด้วยความฝันเช่นนี้ทำให้บาทหลวงฝรั่งเศสเปลี่ยนยุทธศาสตร์การเผยแผ่ศาสนาจากเดิมที่ใช้วิธีสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก เช่นช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยหรือส่งสอนนักโทษให้สำนึกบาป²⁰ มาเป็นการมุ่งตรงไปที่สมเด็จพระนารายณ์ พร้อมทั้งสร้างกระแสให้บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่ในฝรั่งเศสเชื่อว่าอาจสามารถโน้มน้าวให้สมเด็จพระนารายณ์เปลี่ยนศาสนาได้ บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่ของฝรั่งเศสจึงกราบทูลแนะนำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ส่งราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม²¹ ด้วยเหตุนี้ทำให้การเผยแผ่คริสต์ศาสนาในดินแดนตะวันออกในยุคนั้นมีเป้าหมายอยู่ที่อยุธยาด้วย

คณะบาทหลวงฝรั่งเศสได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับฟอลคอน ซึ่งมีฐานะเป็นขุนนางสยามที่มีทั้งอำนาจและเป็นขุนนางใกล้ชิดในสมเด็จพระนารายณ์ ดังนั้นการที่ฟอลคอนเปลี่ยนมานับถือนิกายโรมันคาทอลิกจึงเป็นที่ยินดีแก่บาทหลวงทั้งหลาย ซึ่งมีผลให้ในครั้งนั้นชื่อเสียงฟอลคอนได้เลื่องลือไปถึงฝรั่งเศสว่า เขาเป็นผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อคริสต์ศาสนาและ

¹⁸ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 15. หน้า 245.

¹⁹ ด. หน้า 244.

²⁰ ดุราลัยเลียดในประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เล่ม 18. หน้า 201 – 225.

²¹ ด. เล่ม 19 หน้า 93 – 96.

เอื้อเพื่อต่อบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอย่างดี บันทึกของบาทหลวงฝรั่งเศสร่วมสมัย ทำให้ทราบว่าฟอลคอนเป็นผู้ให้การสนับสนุนบาทหลวงเป็นอย่างดี เช่น ช่วยแนะนำธรรมเนียมการเข้าเฝ้ากษัตริย์สยามและการถวายเครื่องราชบรรณาการ²² รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้กับบาทหลวงที่เดินทางไปยังตั้งเกียที่อยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามในปัจจุบันรวมทั้งบาทหลวงที่เดินทางไปเมืองจีน และที่สำคัญก็คือฟอลคอนได้รับรองกับราชทูตเดอ โชมองต์ว่าจะช่วยเหลือด้านการค้าของฝรั่งเศสและบรรดาผู้นับถือคาทอลิกในสยาม²³ ฟอลคอนยังมีบทบาทที่ทำให้สยามทำอนุสัญญาทางศาสนากับฝรั่งเศส ซึ่งมีสาระสำคัญคือให้บาทหลวง ฝรั่งเศสสอนศาสนาได้โดยเสรีและการพิจารณาคดีในหมู่บ้านผู้เข้ารีตจะมีเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับโปรดเกล้าแต่งตั้งให้พิจารณาพิพากษาคดีเป็นพิเศษ²⁴

²² ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล) "การเคลื่อนไหวลับๆ ที่เป็นสาเหตุการปฏิวัติในสยาม" *ศิลปากร* ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2498. หน้า 68.

²³ *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16*. หน้า 25 – 26.

²⁴ *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 เล่ม 19*. หน้า 241 – 242 อนุสัญญาลงวันที่ 11 ธันวาคม 1685.

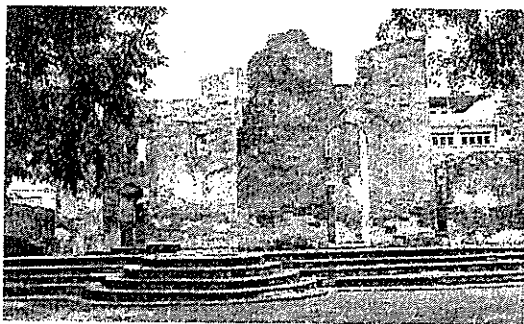
บ้านฟอลคอนที่ลพบุรี

นอกจากนี้ฟอลคอนยังได้ออกเงินส่วนตัวสร้างโรงเรียนขึ้นในบริเวณบ้านพักอย่างใหญ่โต รับนักเรียน 100 คน บาทหลวง 4 คน และผู้แทนสังฆราช 1 คน โดยฟอลคอนจ่ายเงินให้ปีละ 1,500 เหรียญโกลด์ (Otto)²⁵ บาทหลวงและผู้แทนสังฆราชคงทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษานอกจากนี้เขายังสนับสนุนให้พวกเข้ารีตกระจายไปตั้งถิ่นฐานตามหมู่บ้านต่าง ๆ จนทำให้มีหมู่บ้านคาทอลิกที่อยุธยา บางกอก ลพบุรีและพิษณุโลก ตลอดจนถึงกัมพูชา²⁶ ด้วยการสนับสนุนของฟอลคอนเช่นนี้ทำให้สยามเริ่มมีหมู่บ้านผู้เข้ารีตคาทอลิกขึ้นในหลายพื้นที่

²⁵ จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไทยไปกรุงโรมครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. หน้า 32.

²⁶ ด. หน้า 42.

ความช่วยเหลือของฟอลคอนที่ให้แก่วาทะพาทหลวงสนับสนุนและเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่สยามนั้นไม่มีหลักฐานว่ามารี ก็มาร์ เข้ามาเกี่ยวข้องมากนักน้อยเพียงไร แต่อาจกล่าวได้ว่ามารี ก็มาร์ต้องมีส่วนในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะเธอเป็นภรรยาของฟอลคอนและนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกซึ่งย่อมพอใจที่ได้ช่วยเหลือกิจการทางศาสนา นอกจากนี้ อาจพิจารณาจากบทบาทของเธอในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ดังเช่นมารี ก็มาร์ได้นำเด็กมาเลี้ยงไว้ โดยเฉพาะเด็กชาวยุโรป ซึ่งมีมารดาเป็นชาวพื้นเมืองที่ถูกบิดาชาวยุโรปทอดทิ้ง เด็กเหล่านี้ได้รับการสั่งสอนให้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ต่อมาเมื่อเด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นมารี ก็มาร์ได้มอบเงินทองให้ไปตั้งเนื้อตั้งตัว แต่ถ้าเป็นผู้หญิงก็จัดให้มีเหย้าเรือนเป็นหลักฐานต่อไป มารี ก็มาร์จึงได้รับการสรรเสริญว่ามุ่งรับใช้พระเจ้าเป็นเจ้าและบ้านของฟอลคอนก็เป็นเสมือนดังโรงธรรมมากกว่าเป็นทำเนียบของขุนนางผู้ใหญ่²⁷

โบสถ์ภายในบ้านพัก
ฟอลคอนที่ลพบุรี

²⁷ เดอ แบส. ส.ด. หน้า 80 – 82.

ความเคร่งครัดเรื่องศาสนาของมารี ก็มาร์ยังเห็นได้จากการสร้างโบสถ์ที่บ้านลพบุรี บาทหลวงเดอแบสพรรณาไว้ว่าโบสถ์นี้มีความงดงามอันเกิดการตกแต่งภายนอกด้วยหินอ่อน ส่วนภายในตกแต่งด้วยภาพเขียนเกี่ยวกับเรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิลที่ลงรักปิดทองด้วยฝีมือช่างเขียนชาวญี่ปุ่น

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามโดยการสนับสนุนจากครอบครัวฟอลคอน ดำเนินมาจนถึงปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ แต่ถึงกระนั้นการเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่อยุธยามีอุปสรรคหลายประการ เช่น คณะบาทหลวงที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนาที่อยุธยาขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะการขัดแย้งระหว่างบาทหลวงคณะการต่างประเทศกับคณะเยซุอิตชาวฝรั่งเศส หรือแม้แต่ในกลุ่มบาทหลวงคณะเยซุอิตด้วยกันก็ยังแตกแยกกันเอง²⁸ ฟอลคอนจึงได้เสนอแนะว่า ควรส่งบาทหลวงคณะเยซุอิตชุดเดิมกลับมาเผยแผ่ศาสนาที่อยุธยาจึงจะได้ผล และชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในการเผยแผ่ศาสนาว่าเป็นเพราะบาทหลวงบางคนมีความประพฤติไม่เหมาะสม²⁹ ขณะเดียวกันฟอลคอนได้เสนอตนรับใช้บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่เพื่อเผยแผ่

²⁸ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่มที่ 16 หน้า 197

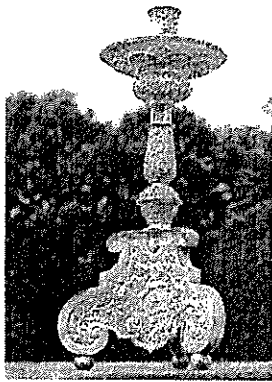
ประชุมพงศาวดารภาคที่ 40 เล่มที่ 24 หน้า 17 – 18

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 29 เล่มที่ 16 หน้า 56 – 63 และ เดอ แบส ล.ด. หน้า 366 – 367.

²⁹ จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. หน้า 41.

มารี ก็มาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

เกียรติคุณของพระเจ้า รวมทั้งการอารักขาพวกลัทธิทั้งภายในสยามและ
อาณาจักรใกล้เคียง

เชิงเทียนเงินพบบริเวณบ้านพักพลคอนที่ลพบุรี

ข้อเสนอของพลคอนได้รับการพิจารณาจากองค์กรคริสต์ศาสนา
แต่การรัฐประหารในปี ค.ศ. 1688 ทำให้แผนการเผยแพร่ศาสนาในสยามดังที่
ได้กล่าวมาแล้วยุติลงเนื่องจากพลคอนถูกประหารชีวิต อีกทั้งมารี ก็มาร์ผู้
มีบทบาทสำคัญอีกผู้หนึ่งก็ได้รับความลำบากจนแทบจะเอาชีวิตไม่รอด

3. กลุ่มขุนนางสยามกับการใช้พลังทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง

เมื่อศึกษาเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ มักพบว่ามีการใช้พลัง
ทางศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อจุดประสงค์อื่น ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน
ปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ได้มีการใช้พลังความเชื่อทางศาสนาเพื่อ

เป็นการเพิ่มพูนและสร้างความมั่นคงให้กับอำนาจของตน เช่นเดียวกับที่มี การใช้พลังความเชื่อทางศาสนาทำลายอำนาจของศัตรู แต่ก่อนที่จะ วิเคราะห์การใช้พลังอำนาจทางศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองในกลุ่ม ชุนนางสยาม เพื่อความยุติธรรม ควรกล่าวให้ชัดเจนว่าคณะบาทหลวงชาว ต่างชาติที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาที่อยุธยา รวมทั้งมารี ก็มาร์ที่สนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนาเป็นบุคคลนอกกลุ่มผู้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เนื่องจากไม่มีหลักฐานหรือร่องรอยที่บ่งบอกได้อย่างชัดเจน ทั้งมารี ก็มาร์และบรรดาบาทหลวงคงหวังผลแต่เพียงให้ชาวสยามเข้ารับถือคริสต์ ศาสนาเพิ่มขึ้น แต่การที่มารี ก็มาร์ให้การสนับสนุนการเผยแผ่คริสต์ศาสนา อย่างจริงจัง ดังปรากฏในหลักฐานประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ฟอลคอนซึ่งเป็นสามีของเธอเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง ศาสนา แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์เรื่องราวในตอนนี้อย่างละเอียดจำเป็นต้องเข้าใจเหตุการณ์ ในปลายรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวคือ

ภายหลังจากที่ราชทูตเดอ ลาลูแบร์ เดินทางกลับฝรั่งเศสโดยทิ้ง กำลัณฑ์ทหารฝรั่งเศสส่วนหนึ่งไว้ที่ป้อมเมืองบางกอก ทำให้บรรยากาศทางการเมืองสยามเกิดความตึงเครียด ดังจะเห็นได้จากการที่ขุนนางแบ่งออกเป็น ฝ่ายต่าง ๆ แต่มีกลุ่มที่สำคัญคือกลุ่มของฟอลคอนกับกลุ่มของออกพระเพท ราชาวีงเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ ทั้งสองกลุ่มต่างฝ่ายต่าง สนับสนุนบุคคลเพื่อเป็นกษัตริย์สืบต่อจากสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวคือ

กลุ่มของพ่อลคอนสนับสนุน “พระปีย์” ผู้ซึ่งเป็นพระราชโอรสบุตรบุญธรรมในสมเด็จพระนารายณ์ขึ้นครองราชย์ แต่พระปีย์ไม่เป็นที่นิยมในหมู่พระราชวงศ์และขุนนางเนื่องจากมีชาติกำเนิดเป็นคนสามัญ สำหรับที่มาของอำนาจขุนนางในกลุ่มนี้คือสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งพ่อลคอนทราบดีว่าเป็นผู้คลั่งใคล้ให้เขาได้รับยศถาบรรดาศักดิ์สูงขึ้น เขาจึงแสดงตนเป็นผู้สนับสนุนพระปีย์ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ ขณะเดียวกันถ้าพระปีย์ได้เป็นกษัตริย์ก็จะเป็นประโยชน์ที่ทำให้อำนาจของเขายังคงอยู่ต่อไป ขณะเดียวกันพ่อลคอนซึ่งเป็นคนฉลาดย่อมตระหนักดีว่านอกเหนือจากสมเด็จพระนารายณ์แล้ว เขาไม่มีฐานอำนาจอื่นใดอีก เมื่อเทียบกับกลุ่มออกพระเพทราชา ซึ่งประกอบด้วยขุนนางมอญและมุสลิม ซึ่งคุมกองกำลังสำคัญ คือทหารอาสา มอญ อาสาแขกและอาสาจาม พ่อลคอนจึงต้องหากลุ่มเพื่อเสริมอำนาจ กลุ่มที่พ่อลคอนคุ้นเคยที่สุดคือพวกอังกฤษเพราะเขาเคยทำงานกับนายเรือชาวอังกฤษและทำการค้าส่วนตัวกับพ่อค้าอังกฤษ ดังนั้นเขาจึงสนับสนุนให้พรรคพวกชาวอังกฤษ เข้ารับราชการในตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น แซมมวล ไวท์ (Samual White) เป็นเจ้าท่า (Shahbandar) ที่เมืองมะริด ทำหน้าที่ควบคุมการค้าของสยามในย่านทะเลอันดามัน ริชาร์ด เบอร์นาบี้ (Richard Burnaby) เป็นเจ้าเมืองมะริดและอีวัตต์ (Ivatt) เป็นผู้แทนดูแลสินค้าหลวงที่เมืองมาลูลีปะด้า ทางฝั่งตะวันออกทางตอนเหนือของ

อินเดีย³⁰ บุคคลที่กล่าวนามมานี้อาจทำประโยชน์อย่างมากให้กับพอลคอน ในด้านการค้า แต่ไม่มีกำลังคนเพียงพอที่จะป้องกันพอลคอนหรือทำลาย กลุ่มขุนนางที่เป็นศัตรู

ท่าอย่างไรพอลคอนจึงจะหากำลังคนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยแรงผลักดันนี้พอลคอนจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มบาทหลวงฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสนั้นมีบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงโปรดให้คณะบาทหลวงอัครมุขีพระราชาศาสนามาถวายสมเด็จพระนารายณ์

ความสำคัญของฝรั่งเศสสำหรับพอลคอนก็คือกำลังทหาร ความต้องการกำลังทหารเกิดจากแรงกดดันจากศัตรูที่มีอยู่รอบด้าน ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์ทรงมีสุขภาพอ่อนแอป่วยกระเสาะกระแสะมาตั้งแต่ปี 1600 แล้ว³¹ สำหรับพระปีย์ก็ไม่น่าเป็นที่นิยมในหมู่พระราชวงศ์และขุนนางทั้งไม่มีบารมีและกำลังเพียงพอ ด้วยความจำเป็ดังกล่าวพอลคอนจึงเลือกวิธีที่เหมาะสมและแนบเนียนที่สุดคือการเปลี่ยนศาสนาเพื่อหวังจะได้บรรดาบาทหลวงเป็นพวก โดยพอลคอนอ้างว่าเขาได้รับจดหมายจากมารดาวิงวอนให้เขากลับมานับถือศาสนาเดิม คือ คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก อีก

³⁰ คอลลิส มอร์ริส. *แฮมมวด ไวท์ แห่งกรุงสยาม*. หน้า 128 – 129 / 134 – 136 และ 172 – 174.

³¹ *บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 2*. หน้า 354.

ทั้งยังมีบาทหลวงคณะเยซุอิตชาวโปรตุเกสชื่อ อันโตนิโอ โทมัส ได้ชี้ทางให้ฟอลคอนสำนึกบาป ประกอบกับฟอลคอนต้องการแต่งงานกับสุภาพสตรีชื่อมารี ก็มาร์³² ซึ่งในบรรดาประชาคมคาทอลิกทราบว่าครอบครัวของเธอเป็นคนเคร่งศาสนา การแต่งงานกับมารี ก็มาร์ จึงทำให้ฟอลคอนสามารถเข้าไปอยู่ในประชาคมคาทอลิกได้สำเร็จ

การเปลี่ยนศาสนาของฟอลคอนเป็นผลดีต่อเขาเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เขาได้รับความเชื่อถือจากบาทหลวงโดยเฉพาะพวกบาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งความดีของเขาได้รับการบันทึกไว้ว่า ความเอื้อเฟื้อของฟอลคอนที่มีต่อคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ถ้าจดไว้ก็จะได้เป็นสมุดเล่มใหญ่ทีเดียว” ด้วยเหตุนี้เขาจึงเข้ามามีบทบาทในการเจรจาต้อนรับคณะราชทูตฝรั่งเศสทั้งสองคณะคือ คณะราชทูตที่มีเซอวาเลีย เดอโชมงต์ (Monsieur le Chevalier de Chaumont) เป็นหัวหน้าคณะ ที่เดินทางเข้ามายังกรุงสยามเมื่อ ค.ศ. 1685 และคณะราชทูตฝรั่งเศสที่มีมองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ (Monsieur de la Loubere) เป็นหัวหน้าคณะที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาเมื่อ ค.ศ. 1687 ทำให้ฟอลคอนมีโอกาสเจรจาเพื่อผลประโยชน์ของตนทั้งในด้านการค้าและ

³² เดอแบส. ส.ด. หน้า 69 – 73. ในบันทึกนี้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าฟอลคอนมีภรรยาอยู่แล้ว แม้ว่าเขาได้แต่งงานกับมารี ก็มาร์ ก็ยังเลี้ยงดูภรรยาคนนั้นจนมีลูกสาวคนหนึ่งต่อมาภายหลังจึงเลิกกันไป

³³ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 48 เล่ม 29 หน้า 120 – 121.

การขอกำลังทหารฝรั่งเศส แต่ฟอลคอนอ้างว่าเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทางการค้าของฝรั่งเศสและป้องกันพวกคาทอลิกที่อยู่อยุธยา

ย้อนกลับมาพูดถึงกลุ่มขุนนางสยามที่มีออกพระเพทราชาเป็นหัวหน้า ขุนนางกลุ่มนี้สนับสนุน “เจ้าฟ้าน้อย” พระอนุชาองค์หนึ่งในสมเด็จพระนารายณ์ให้เป็นกษัตริย์สืบต่อจากสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อพิจารณาตามกฎมณเฑียรบาลสยามในยุคนั้น ลำดับการสืบราชสมบัติจากพระมหากษัตริย์ไปสู่พระราชอนุชา คือเจ้าฟ้าน้อย เป็นเรื่องที่ถูกต้อง อีกทั้งสมเด็จพระนารายณ์ยังทรงมีพระประสงค์จะให้เจ้าฟ้าน้อยอภิเษกกับพระราชธิดาในพระองค์ แต่เจ้าฟ้าน้อยต้องพระอาญาด้วยข้อหาว่าเป็นชู้กับพระสนมเอก ตำแหน่งท้าวศรีจุฬาลักษณ์ สมเด็จพระนารายณ์ จึงมีพระราชประสงค์ให้พระราชธิดาอภิเษกกับพระปิยบุคลที่พระองค์ทรงดำริมอบราชสมบัติให้ แต่พระราชธิดาทรงปฏิเสธ³⁴ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ขุนนางแบ่งออกเป็นหลายฝ่ายในปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ คือ พระองค์ไม่มีรัชทายาทที่เหมาะสม จึงเป็นช่องทางให้ขุนนางต่างฝ่ายต่างสนับสนุนบุคคลที่ตนต้องการขึ้นมาเป็นกษัตริย์

ขุนนางสยามฝ่ายพระเพทราชาประกอบด้วยขุนนางสยามและขุนนางเชื้อชาติมอญ ที่นับถือพระพุทธศาสนาและขุนนางมุสลิม ในระยะแรกขุนนางกลุ่มนี้ดูเหมือนว่าจะเสียเปรียบฝ่ายฟอลคอนที่มีอำนาจสมเด็จพระ

³⁴ เดอแบส. ส.ด. หน้า 152 – 155.

พระนารายณ์หนุนหลัง แต่ขุนนางกลุ่มนี้ได้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อกำจัดอำนาจของฟอลคอน ดังจะเห็นได้จาก *กบฏมัทกะสัน* ที่เกิดขึ้นในปี 1686 ที่พวกกบฏอ้างว่าได้เห็นเหตุมหัศจรรย์บนท้องฟ้า ซึ่งอาจเป็นลางร้ายว่าจะเกิดอันตรายแก่ศาสนาอิสลามหรือเป็นลางดีว่าต่อไปพวกมุสลิมจะมีความสุข³⁵ อย่างไรก็ตามพวกกบฏได้ถูกปราบปรามในเวลาต่อมา กบฏที่เกิดขึ้นในครั้งนี้มี การเล่าลือว่าขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของชาวสยามให้การสนับสนุนโดยร่วมมือกับขุนนางมุสลิมและพ่อค้าอินเดีย³⁶ การที่มีกลุ่มขุนนางและพ่อค้าให้การสนับสนุนพวกกบฏ อาจเป็นเพราะว่าฟอลคอนและพรรคพวกชาวอังกฤษเข้ามาบีบบทบาทในราชสำนักและการค้าของหลวงแทนกลุ่มมุสลิมที่เคยมีอิทธิพลมาก่อน อย่างไรก็ตามการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือดังเช่นกบฏมัทกะสันได้ก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตผู้คนทั้งชาวสยามและชาวต่างชาติจำนวนมาก และเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้สึกสยดสยองจนทำให้ราษฎรขวัญเสีย เพราะคิดว่าเป็นลางร้ายที่จะเกิดขึ้นกับพระมหากษัตริย์³⁷

ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์กบฏมัทกะสัน สถานการณ์ทางการเมืองยิ่งเพิ่มความตึงเครียดโดยเฉพาะเมื่อมีทหารฝรั่งเศสมาประจำอยู่ที่ป้อม

³⁵ ดิลปากร, กรม. *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20* หน้า 230 – 231. และอ่านเพิ่มเติมใน "Thr Makassar Bloodbath in Bangkok", *Forbin*. 97 – 119 pp.

³⁶ มอริส คอลลิส. ส.ด. หน้า 292. และอับดุลมุฮัมมัด อิบรอฮีม เราะมี. *สำมะโนกษัตริย์สุลต่านมาน*. กิตติมา อมรทัตและโรน่าน อรุณรังสี แปล. หน้า 60 – 61.

³⁷ มอริส คอลลิส. ส.ด. หน้า 310 – 311.

เมืองบางกอก³⁸ ชุมนางกลุ่มออกพระเพทราชาได้กล่าวหาว่าฟอลคอนจะใช้ อำนาจหน้าที่ของตนร่วมกับกำลังทหารฝรั่งเศสยกพระปีย์เป็นกษัตริย์ เพราะ พระปีย์สัญญาว่าจะทำลายพระราชวงศ์และพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจะ เข้ารีตนับถือคริสต์ศาสนา³⁹

ข้อกล่าวหาของฝ่ายออกพระเพทราชาอาจทำให้คนทั่วไปเชื่อได้ง่าย เพราะครั้งหนึ่งฟอลคอนเคยเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการให้เลิก พระสงฆ์ออกมาเกณฑ์แรงงาน ออกหลวงสรศักดิ์บุตรออกพระเพทราชา แสดงความไม่พอใจโดยได้ชักฟอลคอนขึ้นพันหัก⁴⁰ นอกจากนี้การที่ออก พระเพทราชาเคยบวชเรียนมาก่อน ทำให้มีเครือข่ายในกลุ่มพระสงฆ์

ในช่วงที่เหตุการณ์กำลังตึงเครียด สมเด็จพระนารายณ์ได้เสด็จมา ประทับที่ลพบุรี และเนื่องจากพระอนามัยไม่สมบุญจึงโปรดแต่งตั้งออก พระเพทราชาให้ว่าราชการแผ่นดินแทนพระองค์⁴¹ ด้วยสถานการณ์ผลักดัน ทำให้กลุ่มออกพระเพทราชาเป็นฝ่ายได้เปรียบเพราะมีพระราชอำนาจรองรับ เมื่อกลุ่มฟอลคอนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ พระปีย์จึงรีบดำเนินการกราบทูล สมเด็จพระนารายณ์ให้ทรงทราบว่ามีออกพระเพทราชาได้ส่อสมผู้คนเพื่อ ก่อการกบฏ สมเด็จพระนารายณ์จึงโปรดให้ฟอลคอนดำเนินการจับกุมออก

³⁸ เดอแบส. ล.ด. หน้า 198 – 199.

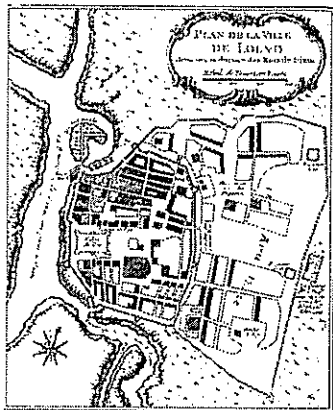
³⁹ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 80. หน้า 148 – 149.

⁴⁰ พระราชพงศาวดารพระราชหัตถเลขา หน้า 487.

⁴¹ เดอแบส. ล.ด. หน้า 183.

มารี ก็มาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

พระเพทราชาทันทีที่แต่จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ฟอลคอนได้ขอกำลังทหารฝรั่งเศสให้ขึ้นมาที่ลพบุรีก่อน

แผนที่พระราชวังที่ลพบุรี

ในขณะที่กลุ่มฟอลคอนกำลังวางแผนดำเนินการจับกุม ชาวนีได้ล่วงรู้ไปถึงออกพระเพทราชา ขุนนางผู้นี้จึงไปปรึกษาพระราชอาคณเฑาะ์แห่งลพบุรี ซึ่งมีความสนิทสนมกันมาก่อน พระราชอาคณเฑาะ์และบรรดาพระสงฆ์จึงปลุกระดมมอญชนชาวลพบุรีให้ช่วยพระเพทราชาเพื่อปราบปรามฟอลคอน โดยกล่าวว่าประชาชนทั้งหลายพึงจับอาวุธเพื่อรับใช้องค์พระมหากษัตริย์ด้วย ทรงทราบว่าฟอลคอนคิดทรยศจะเอาแผ่นดินไปยกให้แก่คนต่างชาติ⁴² ความช่วยเหลือจากคณะสงฆ์ที่ลพบุรี เป็นพลังสำคัญที่ทำให้พระเพทราชา

⁴² เดอแบส. ส.ด. หน้า 226.

ยึดอำนาจได้สำเร็จ และกำจัดศัตรูคนสำคัญคือพระปีย์และพอลคอน⁴³ ได้อย่างรวดเร็วและในที่สุดออกพระเพทราชาจึงสถาปนาพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ โดยผิดคำสัญญาที่จะยกพระอนุชาสมเด็จพระนารายณ์ให้เป็นกษัตริย์องค์ต่อไปจึงมีขุนนางกลุ่มหนึ่งเตรียมที่จะช่วยพระอนุชา⁴⁴ แต่ไม่สำเร็จ

การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองของขุนนางทั้งสองกลุ่มจนเกิดการรัฐประหารในปี 1688 พบว่าต่างก็ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ ซึ่งถ้าศึกษาสาเหตุที่แท้จริงแล้ว มิได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากการขัดแย้งทางศาสนา แต่เป็นการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่า

4. การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของมารี ก็มาร์

การนำศาสนามาเป็นเครื่องมือทางการเมือง มิใช่ก่อให้เกิดผลต่อพอลคอนคือถูกประหารชีวิตแต่เพียงผู้เดียว แต่มีผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อครอบครัว ต่อบาทหลวงและผู้เข้ารีตนับถือคริสต์ศาสนารวมทั้งชาวยุโรป ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ลพบุรีและอยุธยา กล่าวคือเมื่อพระเพทราชาทำการรัฐประหารได้สำเร็จ ชาวยุโรปที่ลพบุรีและอยุธยาได้ต่อต้านชาวยุโรปอย่าง

⁴³ เนื่องจากเวลานั้นไม่มีผู้ใดได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับพอลคอน เรื่องราวของเขาจึงเป็นเพียงข่าวลือ อาจอ่านเพิ่มเติมได้จาก เดอแบส. ส.ศ. หน้า 234 – 241. และ Michael Smithies (edited and translated). *Witness to a Revolution : Siam 1688*. 214 pp.

⁴⁴ เดอแบส. ส.ศ. หน้า 285.

รุนแรง⁴⁵ สำหรับปฏิกิริยาเกี่ยวกับศาสนานั้นมีดังนี้คือ บาทหลวงที่เดินอยู่ตามท้องถนนถูกขว้างปาด้วยก้อนหิน ด่าทอด้วยถ้อยคำหยาบคาย⁴⁶ บาทหลวงเยซุอิตชาวฝรั่งเศสที่ลพบุรีซึ่งสนับสนุนฟอลคอนถูกกักบริเวณ รวมทั้งมีการจับกุมพวกเข้ารีตนับถือคริสต์ศาสนาแล้วบังคับให้เปลี่ยนศาสนา โดยเฉพาะบรรดาเด็ก ๆ ที่มารี กีมาร์ นำมาเลี้ยงไว้⁴⁷

สำหรับมารี กีมาร์ บุตรชายและญาติพี่น้องและคนรับใช้ ถูกจองจำไว้ที่โรงม้าและถูกบีบเพื่อให้บอกที่ซ่อนสมบัติ⁴⁸ ซึ่งทำให้ทราบว่าครอบครัวฟอลคอนถูกลงโทษโดยการริบทรัพย์ ก่อนที่ฟอลคอนจะถูกประหารชีวิต เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวฟอลคอนทำให้มารี กีมาร์เศร้าโศก แต่มีหลักฐานที่บันทึกไว้⁴⁹ เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาว่าก่อนที่ฟอลคอนจะถูกนำตัวไปประหาร เพชฌฆาตได้พาฟอลคอนมาที่โรงม้าเพื่อรำลาคครอบครัวแต่มารี กีมาร์ กลับถ่มน้ำลายรดหน้าและไม่ยอมให้จูบลากชาย⁵⁰

⁴⁵ อ่านเรื่องราวเพิ่มเติมใน ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 21 หน้า 271 – 272. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 35 เล่ม 21 หน้า 46 และ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 81. หน้า 22 – 23.

⁴⁶ เดอแบส. ล.ด. หน้า 279 – 280.

⁴⁷ เดอแบส. ล.ด. หน้า 266 – 267.

⁴⁸ มานิจ ชุมสาย, ม.ล. หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ. หน้า 111.

(อ้างอิงจาก หนังสือ ของบาทหลวง d' Orléans)

⁴⁹ เดอแบส. ล.ด. หน้า 262.

⁵⁰ แกมเฟอร์, เอน เยลเบิร์ด. ไทยในจดหมายเหตุแกมบิเฟอร์. หน้า 28. เข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในเวลาที่พระเพทราชาได้ปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว.

บทความนี้ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะพิสูจน์ว่าหลักฐานของผู้ใดถูกต้อง แต่เรื่องเล่าที่บันทึกโดยแกมเฟอร์ได้ให้ร่องรอยความขัดแย้งระหว่างมารี ก็มาร์ กับฟอลคอนในบ้านปลายชีวิตของเขา

ภายหลังจากที่ฟอลคอนถูกประหาร ครอบครัวของเขาถูกปล่อยจากที่คุมขังแต่ถูกลดฐานะเป็นทาส⁵¹ สำหรับมารี ก็มาร์ ยังต้องเผชิญชะตากรรมเนื่องจากออกหลวงสรศักดิ์ ศัตรูคนสำคัญของฟอลคอนมีความปรารถนาในตัวมารี ก็มาร์ ขณะนั้น มารี ก็มาร์คงมีอายุได้ 22 ปี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือเธอไม่ต้องการไปอยู่กับออกหลวงสรศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น ในที่สุดมารี ก็มาร์จึงหนีไปเมืองบางกอกเพื่อขอความคุ้มครองจากกองกำลังทหารฝรั่งเศสที่ป้อมวิไชยเณร ทหารฝรั่งเศสที่ป้อมบางกอกซึ่งเผชิญกับการกดดันจากฝ่ายสยามได้หารือกัน เรื่องการรับตัวมารี ก็มาร์ไว้ในความคุ้มครอง ความเห็นของทหารส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้ารับตัวมารี ก็มาร์ไว้อาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น ซึ่งอาจทำให้พวกที่นับถือคริสต์ศาสนาถูกกดขี่ลงโทษและทำให้ฝรั่งเศสเสียผลประโยชน์ทางการค้า⁵² แต่ได้

⁵¹ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 81 หน้า 21.

⁵² ผู้เขียนบทความคำนวณอายุมารี ก็มาร์ ได้โดยคำนวณจากปีที่เธอแต่งงานกับฟอลคอนในปี 1682 เธออายุประมาณ 16 ปี ส่วนฟอลคอนอายุ 34 ปี จนถึงวันที่ฟอลคอนถูกประหาร เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 1688 ฟอลคอนมีอายุ 40 ปี ดูใน เดอแบส ส.ด. หน้า 233. ซึ่งเป็นเวลาห่างกัน 6 ปี ดังนั้น มารี ก็มาร์ควรจะมียุ 22 ปี

⁵² เดอแบส. ส.ด. หน้า 305 - 307.

มีผู้คัดค้านว่าไม่ควรส่งมารี ก็มาร์กลับไปเพราะเป็นการทำลายเกียรติยศชื่อเสียงของฝรั่งเศส⁵³ แต่ทว่าในที่สุดฝรั่งเศสยินยอมส่งมอบมารี ก็มาร์ให้แก่ฝ่ายไทย โดยขอให้มารี ก็มาร์มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา เลือกที่อยู่อาศัย และเลือกสามีใหม่ได้ โดยครอบครัวของเธอนั้นเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร⁵⁴ เจื่อนไชยของฝรั่งเศสเกี่ยวกับมารี ก็มาร์นั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่มีอำนาจใดในการต่อรอง มารี ก็มาร์จึงต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาดังเดิม บทความเรื่องมารี ก็มาร์ เด ปีนา ที่ตั้งประเด็นไว้จึงยุติลงเพียงแค่เหตุการณ์นี้

สรุป

ชีวิตของมารี ก็มาร์ อาจมีผู้สนใจใคร่รู้ว่าเธอใช้ชีวิตที่กรุงศรีอยุธยาต่อมาอย่างไร มารี ก็มาร์มีหน้าที่ประจำห้องเครื่องต้น (ห้องครัว) ในพระราชวัง ดูแลเกี่ยวกับเครื่องเสวย ได้แก่ อาหารคาวหวานและผลไม้ ตลอดจนดูแลเครื่องเงิน เครื่องทองของหลวง และเป็นหัวหน้าเก็บพระภูษามาลาฉลองพระองค์ด้วย โดยมีพนักงานหญิงอยู่ภายใต้บังคับบัญชาถึงสองพันคน⁵⁵ บันทึกนี้แสดงให้เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของมารี ก็มาร์ไม่ยากลำบากนัก ทั้งเธอได้รับการยอมรับว่าเป็นคนซื่อสัตย์ เนื่องจากได้คืนเงินให้แก่ท้องพระคลังปี

⁵³ ชูศรี สวัสดิสงคราม แปล. ล.ด. หน้า 73.

⁵⁴ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20. หน้า 321.

⁵⁵ ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล) ล.ด. หน้า 75.

หนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก⁵⁶ ชีวิตของมารี ก็มารียืนยาวต่อมาอย่างน้อยจนถึงอายุประมาณ 65 ปี ดังปรากฏเรื่องราวของเธออยู่ในจดหมายเหตุมองซิเออร์โซมงต์⁵⁷ ถ้าหลักฐานนี้เชื่อได้แสดงว่ามารี ก็มารีมีชีวิตต่อมาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (1708 - 1632) พระโอรสในสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ ค.ศ. 1703 - 1708) หรือขุนหลวงสรศักดิ์ มารี ก็มารีจึงเป็นคนที่มิประสบการณืผ่านร้อนผ่านหนาว มาถึงสี่แผ่นดิน

อย่างไรก็ตามชีวิตของมารี ก็มารีได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเธอเป็นคนที่มีความศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริง แต่การที่เธอโซคร้ายตกเป็นเครื่องมือของบุคคลที่มีโชผู้อื่นไกล แต่เป็นสามีของเธอ ที่นำศาสนามาใช้ประโยชน์ที่มิใช่ในด้านคุณค่าทางจิตใจ จึงได้นำเธอเข้าสู่วังวนทางการเมืองภายในสยาม จนทำให้ชะตาชีวิตของเธอเปลี่ยนแปลงจากการเป็นภรรยาขุนนางชั้นผู้ใหญ่กลายเป็นทาสผู้มีสถานภาพต่ำที่สุดในสังคมสยาม

บรรณานุกรม

หนังสือ

แกมเฟอร์, เอน เยลเบิร์ต. (2518). *ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์*. อัมพร สายสุวรรณ แปลพิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ นายรวย ศยามานนท์.

⁵⁶ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 34 เล่ม 20 หน้า 318 - 319.

⁵⁷ ด. หน้า 318 จดหมายเหตุของมองซิเออร์โซมงต์ (คนละคนกับราชทูตเดอโซมง) ที่มีโอกาสพบมารี ก็มารีที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อ ค.ศ. 1719 - 1724.

มาร์ทีมาร์ เด ปิโน ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

- คอลลิส, มอริส. (2507). *แซมมวล ไวท์แห่งกรุงสยาม*. เจริญ ไชยชนะ แปล. กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ.
- จดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไทยไปกรุงโรม ครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. (2515). พิมพ์ในงานศพนายปลิว เกิดชูชื่นและนางบุญแทน บุญยดิษ.
- เดอแบส. (2508). *บันทึกความทรงจำของบาทหลวงเดอแบสเกี่ยวกับมรดกกรรมของ ก๊อง สตังซ์ฟอลคอน*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- ตาซาร์ด, ปี เดอร์. (2517). *จดหมายเหตุรายวันการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาซาร์ด*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปลจาก *Voyage de Siam des pere Jesuits*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2539). *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- บันทึกเรื่องสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศในศตวรรษที่ 17 เล่ม 2*. (2513). ไพจิกร์ เกษมณกิจ แปล. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ประชุมพงศาวดารภาคที่ 27 เล่ม 16 เรื่องฝรั่งเศสเป็นไมตรีกับไทยครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*. (2507). แปลจาก Lanier, *Relations de la France et du Royaume de Siam de 1662 a' 1703* เล่ม 15 – 16. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

วารสารยุโรปศึกษา

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 32 จดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศสกรุงศรี
อยุธยา. (2508). แปลจากหนังสือของ Lanier เล่ม 18 – 19.

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 40 จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศสซึ่งเข้ามา
ตั้งครั้งแรกที่กรุงศรีอยุธยา ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ภาคที่ 1. (2511). ยอช เซเดส์. รวบรวม เล่ม ที่ 23 – 24.

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 48 จดหมายเหตุของมองซิเออร์เซเบเรต์ ราชทูต
ฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ภาคที่ 7 ตอนที่ 3 (ต่อจากประชุมพงศาวดาร
ภาคที่ 48) เล่มที่ 29. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 80 จดหมายเหตุฟอร์บิง. (2509). พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพ พลตรีล้าย อุทยานนท์.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. (2511). พิมพ์เป็นอนุสรณ์ใน
งานบรรจุศพคุณพ่อไต้ลัง พรประภา วันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช
๒๕๑๑. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

มานิจ ชุมสาย, ม.ล. (2516). หลักฐานประวัติศาสตร์ไทยในต่างประเทศ.

กรุงเทพฯ : เฉลิมนิจ.

มารี ก็มาร์ เด ปินา ศาสนาและการเมืองสยามในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

- อินุ มุฮัมมัด อิบรอฮีม เราะบี. (2003). *สำภาภษัตริย์สุลัยมาน*. กิตติมา
อมรทัตและไรราน อรุณรังษี แปล. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรม
สถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน.
- Hutchison, E. W. (1940). *Adventuers in Siam in the Seventeenth
Century*. London : The Royal Asiatic Society.
- Sioris, George A. (1998). *Phaulkon*. Bangkok : The Siam Society.
- Smithies, Michael, Introduction and Edited. (1997). *Forbin*.
Chiang Mai : Silkworm.
- _____. Edited and translated. (2004). *Witnesses to a Revolution :
Siam 1688*. Bangkok ; Siam Society.

บทความ

- ชูศรี สวัสดิสงคราม (แปล). "การเคลื่อนไหวลับๆ ที่เป็นสาเหตุการปฏิวัติใน
สยาม", *ศิลปากร*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 12 เดือนพฤษภาคม 2498.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. "ท้าวทองกบม้า ดันตำรับทองหยิบ ฝอยทอง สังขยา
 ฯลฯ", *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 8 มิ.ย. 2535.
- ปราชญ์ เครือทอง. "ท้าวทองกบม้าได้สูตรขนมไทยทองหยิบ ฝอยทองจาก
โปรตุเกสหรือญี่ปุ่น", *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 6 เม.ย. 2546.
- พลับพลึง คงชนะ. "หมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยุธยา", *ไทย - ญี่ปุ่นศึกษา*. ฉบับเดือน
เมษายน 2536.